

Briselē, 24.1.2024.
COM(2024) 22 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Eiropas ekonomiskās drošības veicināšana: pārskats par piecām jaunām iniciatīvām

1. Ievads

Konteksts

Eiropas Komisija un Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos 2023. gada 20. jūnijā pieņēma kopīgu paziņojumu par Eiropas ekonomiskās drošības stratēģiju¹. Pamatojoties uz ideju, ka ES plaukst atvērtā un uz noteikumiem balstītā vidē, stratēģijā tika uzsvērts, ka ģeopolitiskās spriedzes, ģeoekonomiskās sadrumstalotības un dziļu tehnoloģisko pārmaiņu rezultātā rodas jauni ekonomiskās drošības riski.

Stratēģijā ir izklāstīta visaptveroša pieeja Eiropas ekonomiskajai drošībai. Tā sniedz pamatu ES ekonomiskās drošības risku novērtēšanai un novēršanai samērīgā, precīzā un mērķtiecīgā veidā, nodrošinot arī to, ka ES joprojām ir viens no vispievilcīgākajiem un visatvērtākajiem uzņēmējdarbības un ieguldījumu galamērķiem. Pilnībā ievērojot dalībvalstu prerogatīvas, stratēģijā tika uzsvērtā nepieciešamība izstrādāt saskaņotāku un ietekmīgāku kopīgo ES pieeju.

Atzīstot, ka mūsu ekonomiskās drošības riski laika gaitā mainās vispārējā ģeopolitiskā un ģeoekonomiskā konteksta dēļ, stratēģijā tika noteikti četru kategoriju riski, kas jānovērš prioritārā kārtā, un tie ir šādi: riski, kas apdraud piegādes ķēžu noturību, riski, kas apdraud kritiskās infrastruktūras fizisko drošību un kibernetisko drošību, tehnoloģiju drošības un tehnoloģiju noplūdes riski un risks, ka ekonomisko atkarību var izmantot par ietekmes sviru jeb ekonomiskās piespiešanas risks.

Šo risku novēršanai stratēģija ir veidota no šādiem trim pīlāriem:

- ES konkurētspējas un izaugsmes *veicināšana*, vienotā tirgus stiprināšana, stipras un noturīgas ekonomikas atbalstīšana un ES pētniecības, tehnoloģiju un industriālās bāzes stiprināšana;
- ekonomiskās drošības *aizsargāšana*, izmantojot dažādas politikas jomas un rīkus, tostarp vajadzības gadījumā jaunus mērķtiecīgus instrumentus;
- *partnerattiecību* un sadarbības stiprināšana ar valstīm visā pasaulē – ar valstīm, ar kurām mums ir kopīgas bažas un kopīgas ekonomiskās drošības intereses.

Šajā paziņojumā, kas ir viens no Eiropas ekonomiskās drošības stratēģijas izvēšanas pasākumiem, ir izklāstītas piecas iniciatīvas ES ekonomiskās drošības uzlabošanai, vienlaikus izvērtējot citās darba jomās panākto progresu.

2. Pakete

Šodien ierosināto iniciatīvu mērķis ir:

- (1) uzlabot spēkā esošos tiesību aktus (priekšlikums pārskatīt regulu par ārvalstu tiešo ieguldījumu izvērtēšanu);
- (2) veicināt turpmākas diskusijas Eiropas Savienībā par tādu divējāda lietojuma tehnoloģiju eksporta kontroli, kuras ietekmē mūsu drošību (baltā grāmata par eksporta kontroli);

---

¹ Eiropas Komisijas un Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos kopīgs paziņojums par Eiropas ekonomiskās drošības stratēģiju, 26.6.2023., JOIN (2023) 20 final.

- (3) apspriesties ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām par iespējamiem riskiem, kas izriet no ieguldījumiem ārvalstīs, šajā posmā galveno uzmanību pievēršot darbībām, kas vajadzīgas, lai varētu labāk identificēt šādus riskus (baltā grāmata par ieguldījumiem ārvalstīs);
- (4) veicināt turpmākas diskusijas Eiropas Savienībā par to, kā labāk veicināt tādu pētniecību un izstrādi, kurā izmanto tehnoloģijas ar divējāda lietojuma potenciālu (baltā grāmata par iespējām palielināt atbalstu tādai pētniecībai un izstrādei, kurā izmanto tehnoloģijas ar divējāda lietojuma potenciālu);
- (5) ierosināt, lai Padome iesaka pasākumus, kuru mērķis būtu stiprināt pētniecības drošību valstu un nozaru līmenī (priekšlikums Padomes ieteikumam par pētniecības drošības uzlabošanu).

Lai panāktu vienotu izpratni par riskiem, ar ko saskaras Eiropa, un piemērotiem šo risku mazināšanas pasākumiem, kuru pamatā būtu trīs pīlāri, proti, veicināšana, aizsargāšana un partnerattiecības, turpmākajos ES pasākumos joprojām tiks ņemti vērā riska novērtējumi, kas tiek veikti, un pastāvīgā stratēģiskā koordinācija ar dalībvalstīm.

a. Iniciatīvas, kas saistītas ar ieguldījumiem un tirdzniecību

Priekšlikums jaunai regulai par ārvalstu ieguldījumu izvērtēšanu

Regula (ES) 2019/452, ar ko izveido satvaru ārvalstu tiešo ieguldījumu ES izvērtēšanai (“ĀTI izvērtēšanas regula”), ir spēkā nedaudz vairāk nekā trīs gadus. Ar regulu tika izveidots sadarbības mehānisms, kas ļāva dalībvalstīm un Komisijai vienotajā tirgū apmainīties ar informāciju par vairāk nekā 1 200 darījumiem un norādīt uz bažām par ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (ĀTI), kas potenciāli apdraud dalībvalstu drošību un sabiedrisko kārtību. Tas ir ļāvis Komisijai un dalībvalstīm apzināt un novērtēt apdraudējumus, ko rada konkrēti ieguldītāji un pārrobežu ievainojamības aspekti, un rīkoties saistībā ar tiem. Tā kā jebkādi ierobežojumi ir balstīti uz ierobežotu un mērķtiecīgu izņēmumu, kas pamatots ar bažām par drošību vai sabiedrisko kārtību, regula ir apstiprinājusi, ka kopumā ES ir atvērta ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem.

Komisijas šodien iesniegtā tiesību akta priekšlikuma mērķis ir pārskatīt šo regulējumu, pamatojoties uz regulas izvērtējumu². Tā pamatā ir pirmajos trīs darbības gados gūtā pieredze, 2022. gada novembrī veiktais ESAO ekspertu³ novērtējums, kā arī konstatējumi un ieteikumi Eiropas Revīzijas palātas 2023. gada 6. decembrī izdotajā īpašajā ziņojumā⁴.

Ierosinātā regula uzlabos ĀTI izvērtēšanas regulas efektivitāti, novēršot pašreizējā mehānisma trūkumus. Tās mērķis ir nodrošināt, ka visās dalībvalstīs ir ieviesta skrīninga sistēma, lai izvairītos no nepilnībām riskantu darījumu pārbaudē, koncentrētos uz lietām, kas rada vislielāko risku, un nodrošinātu lielāku pārskatatbildību sistēmā attiecībā uz dalībvalstu un/vai Komisijas paustajām bažām par drošību vai sabiedrisko kārtību.

Komisijas mērķis ir palielināt sadarbības mehānisma efektivitāti, veicinot valstu sistēmu konvergenci. Ar ierosināto regulu sadarbības mehānismu attiecina arī uz ES iekšējiem darījumiem, kuros ieguldītāju kontrolē ārvalstu uzņēmums. Tādējādi tiktu novērsta nepilnības, kas var mazināt ES spēju saglabāt drošību vai sabiedrisko kārtību.

² Skatīt dienestu darba dokumentu kā daļu no paketes, kas pieņemta ar šo paziņojumu.

³ <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/oecd-eu-fdi-screening-assessment.pdf>

⁴ <https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2023-27>

Baltā grāmata par eksporta kontroli

Divējāda lietojuma tehnoloģiju kontroles galvenais instruments Eiropas Savienībā joprojām ir daudzpusēji eksporta kontroles režīmi. Kā prognozēts Ekonomiskās drošības stratēģijā, ģeopolitiskais saspīlējums un tehnoloģisko pārmaiņu temps nozīmē, ka ir vajadzīga saskaņotāka rīcība ES līmenī. Tāpēc Eiropas Savienībai ir pilnībā jāizmanto iespējas, ko sniedz Divējāda lietojuma preču regula. Dalībvalstu veikto valsts kontroļu skaita palielināšanās varētu apdraudēt ES eksporta kontroles sistēmas efektivitāti, pašu dalībvalstu kontroli un vienotā tirgus integritāti. Šis risks ir izteiktāks pašreizējā vidē, kur dalībvalstu atšķirīgās pieejas konkrētām tehnoloģijām varētu vājināt ES drošību kopumā.

Uzlabota eksporta kontroles koordinācija ES līmenī palielinātu ES un dalībvalstu spēju efektīvi rīkoties ģeopolitiskā kontekstā, piemēram, uzņemoties vadību ar partneriem kopīgas programmas izstrādē. Tas arī stiprinātu ES spēju stāties pretī iespējamām trešo valstu vienpusējām darbībām, kuru mērķis ir noteikt jaunas eksporta kontroles, tostarp jaunām tehnoloģijām, vai rīkoties gadījumos, kad trešās valstis, reaģējot uz eksporta kontroli, izdara spiedienu (uz ES vai konkrētām dalībvalstīm).

Kopš Divējāda lietojuma preču regulas pieņemšanas 2021. gadā eksporta kontroles globālais konteksts ir mainījies. Atbildot uz Krievijas agresīvo karu pret Ukrainu, ātri tika ieviestas sankcijas, to vidū eksporta ierobežojumi divējāda lietojuma precēm un sensitīviem ražojumiem. Tajā pašā laikā ir traucēta spēja daudzpusējo eksporta kontroles režīmu ietvaros pieņemt lēmumus par kontroles noteikšanu citām precēm un sekot līdzi tehnoloģiju attīstībai, jo daži režīmu dalībnieki bloķē lēmumu pieņemšanas procesus. Turklāt vienota ES nostāja par konkrētu tehnoloģiju kontroli nākotnē vēl nav pietiekami formulēta. Šo iemeslu dēļ ir jāstiprina ES spēja efektīvi rīkoties starptautiskā mērogā.

Baltajā grāmatā par eksporta kontroli ir ierosināti gan īstermiņa, gan vidēja termiņa pasākumi šo problēmu risināšanai. Īstermiņā un nolūkā saglabāt nozīmīgo tehnisko darbu, kas veikts daudzpusējo režīmu ietvaros, Komisija nāks klajā ar priekšlikumu ieviest vienotu ES kontroli tām precēm, kurām tā būtu ieviesta daudzpusēju režīmu ietvaros, ja nebūtu bloķēts lēmumu pieņemšanas process. Lai sekmētu kopējas ES nostājas izveidošanu eksporta kontroles jomā, Komisija arī ierosina izveidot politiskās koordinācijas forumu, kas ļautu Komisijai un dalībvalstīm apspriesties atbilstošā augstākā līmenī.

Līdz 2024. gada vasarai Komisija pieņems ieteikumu par koordinācijas uzlabošanu starp dalībvalstīm un Komisiju attiecībā uz visiem dalībvalstu iecerētiem jauniem valsts kontroles sarakstiem pirms to pieņemšanas, lai varētu sniegt komentārus par šādu sarakstu iespējamo ietekmi ārpus minētās dalībvalsts robežām. Tas uzlabotu ES spēju konstatēt riskus, kas saistīti ar precēm, kuras vēl netiek kontrolētas daudzpusējā līmenī.

Vidējā termiņā Komisija pārcels Divējāda lietojuma preču regulas izvērtēšanu uz 2025. gada pirmo ceturksni, lai veiktu novērtējumu par regulas efektivitāti un lietderību un pēc tam, iespējams, nāktu klajā ar priekšlikumiem par trūkumu novēršanu. Izvērtējumā tiks ņemts vērā 2024. gadā veiktais visaptverošais pētījums un arī iepriekš minēto riska novērtējumu rezultāti kritiski svarīgo tehnoloģiju jomās.

Paredzams, ka baltā grāmata raisīs arī plašākas debates par to, kāda veida eksporta kontrole ir vajadzīga un kā vislabāk sadarboties starptautiskā mērogā, lai reaģētu uz pašreizējām un nākotnes problēmām.

Baltā grāmata par ieguldījumiem ārvalstīs

Jūnijā pieņemtajā Paziņojumā par Eiropas ekonomiskās drošības stratēģiju atzīts, ka Eiropas Savienības panākumiem un ekonomiskajai drošībai ir svarīgi atvērti globālie tirgi. Tajā arī atzītas pieaugošās bažas attiecībā uz ieguldījumiem ārvalstīs šaurā augsto tehnoloģiju kopumā, kas varētu uzlabot tādu subjektu militārās un izlūkošanas spējas, kuri var tās izmantot, lai apdraudētu starptautisko mieru un drošību. Lai gan ES un tās dalībvalstis jau izvērtē ārvalstu tiešos ieguldījumus Eiropas Savienībā un kontrolē divējāda lietojuma tehnoloģiju eksportu no Eiropas Savienības, pašlaik netiek rūpīgi pārbaudīti ieguldījumi, kas no Eiropas Savienības tiek veikti trešās valstīs.

Komisija 2023. gada jūlijā ar dalībvalstīm izveidoja ekspertu grupu par ieguldījumiem ārvalstīs, lai virzītu diskusijas par šiem jautājumiem. Ekspertu grupas sākotnējais novērtējums ir tāds, ka Komisijai un dalībvalstīm ir jāstrādā vairāk un jāveic papildu analīze, lai noteiktu, kādi politikas pasākumi ir vajadzīgi, lai reaģētu uz šīm pieaugošajām bažām.

Tagad Komisija šo diskusiju vēlas paplašināt un strukturēt, pamatojoties uz balto grāmatu, lai labāk izprastu ieguldījumus ārvalstīs konkrētās stratēģiskās nozarēs un visus iespējamus saistītos riskus. Komisija plāno ieteikt, lai papildus tam uzraudzību un pašreizējās situācijas novērtējumu veic arī dalībvalstis. Pamatojoties uz 12 mēnešu garumā veikto uzraudzību, Komisija kopā ar dalībvalstīm, ievērojot vienotu metodiku, varētu veikt ES drošības risku novērtējumu, lai noteiktu, vai un kādi riska mazināšanas pasākumi varētu būt nepieciešami.

b. Jaunas iniciatīvas, kas saistītas ar pētniecību un inovāciju

Priekšlikums Padomes ieteikumam par pētniecības drošības uzlabošanu

Ierosinātā Padomes ieteikuma mērķis ir sniegt lielāku atbalstu un spēju dalībvalstīm, augstākās izglītības iestādēm un citām publiskām un privātām pētniecības organizācijām visā Eiropā pētniecības drošības risku apzināšanā un novēršanā. Tas palīdzēs nodrošināt, ka pētniecības un inovācijas darbības netiek ļaunprātīgi izmantotas tādā veidā, kas ietekmētu ES drošību vai pārkāptu ētikas normas.

Kaut arī atbalstu pētniecībai un inovācijai vislabāk var sniegt valstu valdības, ir vajadzīga ES līmeņa sadarbība un koordinācija, lai nodrošinātu pienācīgu Eiropas Pētniecības telpas darbību.

Turpinot iesākto un ievērojot akadēmiskās brīvības principu, ierosinātā ieteikuma mērķis ir mobilizēt visas dalībvalstis izpratnes veidošanai un noturības stiprināšanai pētniecības un inovācijas nozarē. Dalībvalstīm tiktu ieteikts atbilstoši visas valdības pieejai izveidot pētniecības drošības politikas satvaru, izveidojot atbalsta struktūras, ar finansēšanas organizāciju starpniecību ieviešot aizsardzības pasākumus, paredzot stimulus universitātēm un citām publiskām un privātām pētniecības organizācijām pētniecības drošības konsultantu iecelšanai un ieviešot pienācīgas rūpības un riska pārvaldības procesus.

Dalībvalstu veiktajiem pasākumiem vajadzētu būt samērīgiem, uzsvāru liekot uz nozares pašpārvaldību saskaņā ar akadēmiskās brīvības un institucionālās autonomijas principu. Pieejai kopumā vajadzētu būt uz risku balstītai un būtu jānovērš visa veida diskriminācija un stigmatizācija.

Lai papildinātu šos centienus, ES, izmantojot esošās Eiropas Pētniecības telpas pārvaldības struktūras un izveidojot Eiropas Pētniecības drošības ekspertīzes centru, atbalstītu politikas apguvi, koordināciju un konsekvenci starp dalībvalstīm.

Komisija uzraudzītu šā ieteikuma īstenošanas progresu, reizi divos gados izstrādājot ziņojumu par vispārējo pieeju pētniecībai un inovācijai, un, ņemot vērā ģeopolitiskās situācijas izmaiņas, varētu ierosināt papildu pasākumus.

Baltā grāmata par atbalsta palielināšanu tādai pētniecībai un izstrādei, kurā izmanto tehnoloģijas ar divējāda lietojuma potenciālu

Daudzām tehnoloģijām, kas ir kritiski svarīgas ES ekonomiskajai drošībai, ir divējāda lietojuma potenciāls: šīs tehnoloģijas ir būtiskas daudzās sfērās gan civilajā, gan aizsardzības jomā un varētu dot labumu Eiropas rūpniecībai un ekonomikai kopumā. Ņemot vērā ģeopolitiskos pārbaudījumus, atbalsts tādai pētniecībai un izstrādei, kas ietver tehnoloģijas ar divējāda lietojuma potenciālu, ir arvien svarīgāks.

Šodien pieņemtajā baltajā grāmatā ir pārskatīts atbalsts, ko sniedz pašreizējās ES finansējuma programmas, un apzinātas tā uzlabošanas iespējas. Piemēram, tādas programmas kā ES aizsardzības inovācijas shēma (*EUDIS*) Eiropas Aizsardzības fonda (EAF) ietvaros tiecas apzināt daudzsološas tehnoloģijas civilajā jomā un veicināt to ieviešanu aizsardzības jomā.

Tajā izvirzīti trīs iespējamie nākotnes risinājumi: 1) turpināt darbu, izmantojot un stiprinot pašreizējo sistēmu, 2) pārtraukt koncentrēties tikai uz civiliem lietojumiem atsevišķās pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” pēcteces programmas daļās un 3) izveidot atsevišķu instrumentu, ar kuru īpašu uzmanību pievērš pētniecībai un izstrādei jomās ar divējāda lietojuma potenciālu. Ar balto grāmatu Komisija sāk plašu apspriešanu ar publiskajām iestādēm, pilsonisko sabiedrību, nozari un akadēmiskajām organizācijām par iespējām sniegt stratēģisku atbalstu divējāda lietojuma tehnoloģiju izstrādei. Šī apspriešana ļaus veidot visaptverošu dialogu ar visām iesaistītajām pusēm un Komisijai gūt turpmākajiem pasākumiem noderīgu informāciju.

3. Citos ar ekonomikas drošību saistītajos darbos sasniegtais progress

Pagājušā gada jūnijā tika pieņemta ekonomiskās drošības stratēģija un kopš tā brīža ir turpinājies intensīvs darbs pie ES ekonomiskās drošības galvenajām jomām.

Riska novērtējumi

Komisija 2023. gada 3. oktobrī pieņēma ieteikumu dalībvalstīm, kurā **desmit tehnoloģiju jomas noteica par kritiski svarīgām ES ekonomiskajai drošībai**. Četrās no šīm tehnoloģiju jomām ieteikts Komisijai un dalībvalstīm steidzami veikt kopīgu riska novērtējumu⁵: progresīvas pusvadītāju tehnoloģijas, mākslīgā intelekta tehnoloģijas, kvantu tehnoloģijas un biotehnoloģijas.

Komisija un dalībvalstis pašlaik strādā pie šiem riska novērtējumiem, izmantojot informāciju, kas saņemta no ieinteresētajām personām, tostarp Industriālajā forumā gūto informāciju, un plāno iesniegt ziņojumu februārī. Darbs pie riska novērtējumiem, kuros īpaša uzmanība pievērsta tehnoloģiju drošības riskiem un tehnoloģiju noplūdei, papildina darbu, ko veic Komisijas vadītā **Kritisko tehnoloģiju observatorija**, kas nodrošina kritisko tehnoloģiju regulāru uzraudzību un analīzi ES aizsardzības, kosmosa un saistītajās civilās jomas vērtību ķēdēs.

Komisija arī turpina darbu pie trim citiem stratēģijā norādītajiem riska novērtējumiem (piegādes ķēžu noturība, kritiskās infrastruktūras fiziskā drošība un kibernetiskā drošība un ekonomiskās atkarības izmantošana par ietekmes sviru jeb ekonomiskā piespiešana).

---

⁵ C(2023) 6689 final.

Piemēram, tiek uzraudzīti **piegādes ķēdes riski**⁶, stratēģisko atkarību un piegādes ķēdes apdraudējumu novērtēšanai izmantojot piegādes ķēdes brīdinājuma paziņojuma “SCAN” analīzi. Šā riska novērtējuma pamatā ir uz datiem balstītas metodikas, ar kurām nosaka ES stratēģisko atkarību dažādās jutīgās industriālajās ekosistēmās (t. i., saistībā ar tādām jomām kā drošība un drošums, eiropiešu veselība, zaļā un digitālā pārkārtošanās), kā arī atkarības, kuru dēļ ES ekonomiskā drošība var kļūt ievainojama. Lai izprastu, kāda ietekme uz piegādes ķēdi ir traucējošai ietekmei, kura skar konkrētas preces un ekosistēmas, uz datiem balstīto pieeju papildina uz izlūkdatiem balstīts kvalitatīvs novērtējums.

Attiecībā uz **kritiskās infrastruktūras fizisko un digitālo drošību** Kritisko vienību noturības direktīvā, kas stājās spēkā 2023. gada 16. janvārī, ir paredzēts, ka dalībvalstīm līdz 2026. gada 17. janvārim ir jāveic riska novērtējumi par pamatpakalpojumiem. **TID 2 direktīva**⁷ nodrošina satvaru koordinētam riska novērtējumam par kritiskās infrastruktūras kiberdrošību. Šie riska novērtējumi tiks izmantoti arī pasākumos, kas noteikti **Kibersolidaritātes aktā**, kuru Komisija ierosināja 2023. gada aprīlī, jo īpaši koordinētās gatavības pārbaudēs.

Ir veikti vairāki novērtējumi, un daži novērtējumi pašlaik tiek veikti, piemēram, novērtējums par 5G⁸ un atvērtās radio piekļuves tīklu (“OpenRAN”) ietekmi uz kiberdrošību⁹ – tās ir tehnoloģijas, kas turpmākajos gados būs alternatīvs veids, kā izvērst 5G tīklu radiopiekļuves daļu, pamatojoties uz atvērtām saskarnēm. Attiecībā uz kritisko infrastruktūru būtiska nozīme ir arī efektīviem pasākumiem zemūdens kabeļu infrastruktūras drošības un noturības stiprināšanai.

Komisija arī sadarbojas ar dalībvalstīm, novērtējot riska līmeņus un jomas, kurās pastāv risks **izmantot ekonomisko atkarību par ietekmes sviru** jeb izdarīt **ekonomisko piespiešanu**. Šajā novērtējumā skatīts, kāda būtu iespējamā ietekme, ja šāda prakse tiktu vērsta pret Eiropas Savienību, un kāda ir iespējamība, ka tā notiks. Tajā ir apsvērtas dažādas rīcības, kuru nolūks varētu būt iejaukšanās Eiropas Savienības un tās dalībvalstu leģitīmā suverēnā izvēlē vai citāda ekonomiskās atkarības izmantošana par ietekmes sviru attiecībās ar ES.

Riska novērtējumi **palīdzēs pieņemt uz informāciju balstītus lēmumus par turpmākas rīcības pamatotību**. Nepieciešamības gadījumā Komisija, attiecīgi sadarbojoties ar Augsto pārstāvi, ierosinās papildu rīcību risku mazināšanai ar veicināšanas, aizsargāšanas vai partnerības pasākumiem.

Pētniecības drošība pašreizējās ES finansējuma programmās

Tā kā ES ir viena no lielākajām pētniecības finansētājām Eiropā, Komisija, ievērojot stingru un uz risku balstītu pieeju, pastiprināti īstenoja esošos pētniecības drošības aizsardzības pasākumus nolūkā **uzlabot pētniecības drošību**. Šo aizsardzības pasākumu mērķis ir aizsargāt Savienības stratēģiskos aktīvus, intereses, autonomiju vai drošību saskaņā ar

⁶ Sīkāku informāciju sk. dokumentā SWD(2021) 352 final un *Arjona et al.* 2023. gada publikācijā.

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2022/2555 (2022. gada 14. decembris), ar ko paredz pasākumus nolūkā panākt vienādi augstu kiberdrošības līmeni visā Savienībā.

⁸ Ziņojums par koordinēto ES riska novērtējumu attiecībā uz 5G (europa.eu).

⁹ [Cybersecurity of Open Radio Access Networks | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#) (angļu valodā)

pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” un *Euratom* regulām¹⁰. Lai nodrošinātu, ka iestādes un pētniecības organizācijas efektīvi apzina, pārvalda un mazina riskus, ES arī pieņēma pamatnostādnes attiecībā uz pētniecību, kura attiecas uz divējāda lietojuma precēm¹¹.

Šo aizsardzības pasākumu īstenošana tiek vēl vairāk pastiprināta ar pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” regulu. Konkrēti, uz 31 darbību, kas paredzētas 2023.–2024. gada darba programmā (3,5 % no kopsummas), attiecas regulas 22. panta 5. punktā paredzētais dalības ierobežojums, proti, tajās nevar piedalīties tiesību subjekti, kas ir iedibināti konkrētās trešās valstīs, pieder tām vai kurus tās kontrolē. Turklāt saskaņā ar regulas 22. panta 6. punktu no inovācijas darbībām ir izslēgta sadarbība ar Ķīnā iedibinātiem tiesību subjektiem. Atbilstoši ES sankciju režīmam¹² no visiem pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” tematiem ir izslēgta Krievijā un Baltkrievijā esošu tiesību subjektu dalība.

Komisija pastiprināja savu uzraudzības sistēmu attiecībā uz gadījumiem, kad īpašumtiesības uz ES finansētu pētniecības projektu rezultātiem tiek nodotas neasociētām trešām valstīm. Tā arī sadarbojas ar valstu iestādēm, lai noteiktu, vai pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” un *Euratom* projekti atbilst piemērojamajiem drošības noteikumiem, jo īpaši attiecībā uz informācijas sensitivitāti.

Turklāt Komisija Eiropas Inovācijas padomes ietvaros ir ieviesusi ieguldījumu aizsardzības pasākumus, kuri jāparedz attiecībā uz ieguldījumiem mazos un vidējos uzņēmumos (MVU) un jaunuzņēmumos, kuri izstrādā tādas tehnoloģijas un inovācijas, kas var apdraudēt ekonomisko drošību, ja tos iegādājas neasociētās trešās valstis. Visa šī pieredze ir izmantota, sagatavojot minēto priekšlikumu Padomes ieteikumam, ar ko šodien iepazīstināja.

Veicināšana un partnerība

Stratēģijā paredzētā veicināšanas pīlāra ietvaros un plašākā ES konkurētspējas programmas kontekstā Komisija ir stiprinājusi vienoto tirgu un Savienības ekonomisko bāzi. Ir veikti vairāki svarīgi pasākumi ES ekonomikas noturības un Eiropas ekonomikas un rūpniecības konkurētspējas stiprināšanai, piemēram, uzlabota piekļuve finansējumam, īstenotas svarīgas Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna sociālās iniciatīvas un sekmētas investīcijas un reformas, īstenojot instrumentu *NextGeneration EU* un Kohēzijas fondu. Tālāk minēti daži (bet ne visi) šo ES ekonomisko drošību stiprinošo pasākumu piemēri.

Vienotā tirgus ārkārtējā stāvokļa instruments, tiklīdz likumdevēji to būs pieņēmuši, ļaus Eiropas Savienībai labāk uzraudzīt pirmās nepieciešamības preces un pakalpojumus krīzes kontekstā un nodrošināt ātras kolektīvas reakcijas pārvaldības sistēmu. **Kritiski svarīgo izejvielu akts** nodrošinās ES piekļuvi drošai, daudzveidīgai, cenas ziņā pieejamai un ilgtspējīgai kritiski svarīgo izejvielu piegādei. **Neto nulles emisiju industrijas akts** veicinās mūsu rūpniecības konkurētspēju un atvieglos pāreju uz neto nulles emisiju ekonomiku. **AggregateEU** palīdzēs dažādot enerģijas importa avotus, savukārt **ES elektroenerģijas tirgus**

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/695 (2021. gada 28. aprīlis), ar ko izveido pētniecības un inovācijas pamatprogrammu “Apvārsnis Eiropa”, nosaka tās dalības un rezultātu izplatīšanas noteikumus un atceļ Regulas (ES) Nr. 1290/2013 un (ES) Nr. 1291/2013.

¹¹ Komisijas Ieteikums (ES) 2021/1700 (2021. gada 15. septembris) par iekšējām atbilstības programmām tādas pētniecības kontrolei, kura attiecas uz divējāda lietojuma precēm, ievērojot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/821, ar ko izveido Savienības režīmu divējāda lietojuma preču eksporta, starpniecības, tehniskās palīdzības, tranzīta un pārvadājumu kontrolei.

¹² Padomes Regula (ES) Nr. 833/2014 (2014. gada 31. jūlijs) un Padomes Regula (ES) 2021/1986 (2021. gada 15. novembris).

modeļa reforma paātrinās atjaunīgo energoresursu pieaugumu, tādējādi dažādojot energoapgādi un ierobežojot atkarību.

Gaidāmā iniciatīva “**Progresīvi materiāli līderības nodrošināšanai rūpniecībā**” veicinās inovatīvu un ilgtspējīgu materiālu ražošanu un izmantošanu Eiropas Savienībā. Gaidāmā **ES Biotehnoloģiju un bioražošanas** iniciatīva veicinās šīs kritiskās tehnoloģijas konkurētspēju. Tajā tiks ņemti vērā arī iepriekš minētā kopīgā riska novērtējuma rezultāti. **ES muitas savienības** reforma, kas ierosināta 2023. gada maijā, nodrošinās, ka muitas dienestiem ir instrumenti un resursi, lai pienācīgi novērtētu eksportu un apturētu importu, kas ir nelikumīgs vai rada reālus drošības riskus Eiropas Savienībai, tās iedzīvotājiem un tās ekonomikai.

Progress ir panākts arī kritisko tehnoloģiju jomu veicināšanā. Ar **Digitalās desmitgades** politikas programmu¹³ ir izveidots pamats Eiropas stratēģisko digitālo tehnoloģiju un pakalpojumu izstrādes un ieviešanas veicināšanai. **ES Kibernetikas akts** nodrošinās, ka aparatūras un programmatūras izstrādājumi, piemēram, bezvadu un vadu ierīces, ir kiberdrošāki komerciālajiem lietotājiem un patērētājiem visā Savienībā, un uzlabos ES rūpniecības pozīcijas, nodrošinot līderību saistīto standartu jomā.

Notiek politiskas sarunas par **platformu “Stratēģiskās tehnoloģijas Eiropai” (STEP)**. Kad tā būs pieņemta, tiks izmantoti un virzīti esošie ES instrumenti, kas paredzēti kritisko tehnoloģiju ražošanas attīstības atbalstam Savienībā. **Kopuzņēmums “Mikroshēmas”**, ko izveidoja 2023. gada novembra beigās, novērš plaisu starp pētniecību, inovāciju un ieviešanu, jo īpaši ar 1,67 miljardu EUR lielu ES finansējumu četriem izmēģinājuma virzieniem.

ES Mākslīgā intelekta akts, par kuru 2023. gada decembrī tika panākta politiskā vienošanās, veicinās investīcijas un inovāciju visā ES, sniedzot uzņēmumiem juridisko noteiktību un izveidojot uzticamu vidi patērētājiem un uzņēmumiem, kas izmanto MI. To drīzumā papildinās Komisijas iniciatīva, kuras mērķis būs uzlabot sadarbību starp MI jaunuzņēmumiem un ES augošo superdatoru jaudu un attīstīt ES MI inovācijas ekosistēmu. Turklāt septiņas dalībvalstis ir apstiprinājušas valsts atbalstu 1,2 miljardu EUR apmērā **svārigam projektam visas Eiropas interesēs**, lai atbalstītu progresīvu mākoņdatošanas un perifērdatošanas tehnoloģiju pētniecību, izstrādi un pirmo rūpniecisko ieviešanu Eiropā. **Kopuzņēmums “Viedie tīkli un pakalpojumi”**, kas sāka darboties 2022. gadā, veicina 6G pētniecības un inovācijas saskaņošanu starp dalībvalstīm un progresīvu 5G tīklu ieviešanu.

Partnerattiecību pīlāra ietvaros ES ir turpinājusi stiprināt sadarbību ar starptautiskajiem partneriem, lai veicinātu kopīgas ekonomiskās drošības intereses. Šī sadarbība ietver gan piekļuves nodrošināšanu izejvielām, gan izpratni par kritiski svarīgām piegādes ķēdēm, sadarbības izveidošanu būtiskās nozarēs jauno tehnoloģiju jomā un Pasaules Tirdzniecības organizācijas reformu.

2023. gadā ES parakstīja **brīvās tirdzniecības nolīgumus** ar Jaunzēlandi, Čīli un Keniju, kā arī pirmo ilgtspējīgu investīciju veicināšanas nolīgumu ar Angolu un pabeidza sarunas par nolīgumu ar Japānu par pārrobežu datu plūsmām.

---

¹³ Lēmums (ES) 2022/2481, ar ko izveido politikas programmu “Digitālās desmitgades ceļš” 2030. gadam.

G7 koordinācijas platformā ekonomiskās piespiešanas jomā ir turpināts darbs pie informācijas izplatīšanas un ciešākas rīcības koordinēšanas pret tirdzniecības izmantošanu par ietekmes sviru un ekonomisko piespiešanu. **G7 darba grupa globālās pētniecības ekosistēmas drošības un integritātes jomā** 2023. gada novembrī publicēja paraugpraksi un izveidoja Virtuālo akadēmiju, lai iedvesmotu turpmākās darbības. G7 uzsāktās partnerības **noturīgas un iekļaujošas piegādes ķēdes uzlabošanai (RISE)** mērķis ir palīdzēt valstīm ar zemiem un vidējiem ienākumiem uzņemties lielāku lomu izrakteņu un globālās tīras enerģijas nozarēs.

ES un ASV 2023. gada oktobra samita rezultāti uzsver kopīgo interesi samazināt pārmērīgu atkarību, novērst ar vienoto tirgu nesaderīgo praksi, reaģēt uz ekonomisko piespiešanu, novērst riskus, kas izriet no ārvalstu ieguldījumiem un ieguldījumiem ārvalstīs un stiprināt piegādes ķēžu noturību – darbu pie šiem jautājumiem paredzēts turpināt Tirdzniecības un tehnoloģiju padomē. Arī ES un **Kanāda** 2023. gada novembra samitā vienojās rīkot regulārus dialogus par ekonomisko drošību. Tāpat ES un **Korejas Republika** 2023. gada maijā vienojās stiprināt dialogu par ekonomisko drošību. Cieša sadarbība ekonomiskās drošības jomā tiek uzturēta arī ar **Japānu un Indiju**.

ES un tās partneru ekonomiskās drošības un noturības uzlabošana ir aplūkota arī stratēģijā **Global Gateway**, kas mobilizē līdz 300 miljardiem EUR, kuri paredzēti savstarpēji izdevīgiem ieguldījumiem ilgtspējīgas attīstības labā jaunietekmes tirgos un jaunattīstības valstīs. Ilgtspējīgas **partnerības kritiski svarīgo izejvielu jomā** ar septiņām valstīm trijos kontinentos, to vidū – Čīle, Kongo Demokrātiskā Republika un Kazahstāna, un **digitālās ekonomikas paketes** ar Kolumbiju, Nigēriju, Keniju un Filipīnām ir piemēri partnerībām, ko ES jau ir pabeigusi *Global Gateway* kontekstā. Šīs partnerības vairo partneru ekonomisko drošību un tajā pašā laikā arī virza ES stratēģiskās intereses.

ES joprojām stingri atbalsta **plašu Pasaules Muitas organizācijas reformu**, lai efektīvāk rīkotos starptautiskās tirdzniecības norišu kontekstā.

ES arī sadarbojas ar plašu valstu loku **pētniecības un inovācijas jomā**, jo īpaši veicinot daudzpusēju dialogu par starptautiskās sadarbības zinātnes jomā vērtībām un principiem, un par šo tematu tā 2024. gada februārī rīkos starptautisku ministru konferenci. Komisija arī pastiprinās dialogus par ekonomiskās drošības problēmām ar pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” asociētajām trešām valstīm¹⁴, tādām kā Apvienotā Karaliste, Kanāda, Jaunzēlande.

4. Secinājums

Šajā paziņojumā izklāstītā priekšlikumu un iniciatīvu pakete ir nākamais solis Eiropas ekonomiskās drošības stratēģijas īstenošanā.

Pakete piedāvā visaptverošu pieeju tā ES instrumentu kopuma stiprināšanai, ar kuru mazina riskus, kas saistīti ar ārvalstu ieguldījumiem Eiropas Savienībā, ārējiem ieguldījumiem, divējāda lietojuma precēm, un pētniecības drošības palielināšanai. Šā instrumentu kopuma stiprināšana ir būtiska, lai ES un dalībvalstis varētu sistemātiski novērst riskus, kas pašreizējos riska novērtējumos konstatēti attiecībā uz piegādes ķēdēm, tehnoloģijām, infrastruktūru un ekonomisko piespiešanu.

---

¹⁴ Pašlaik pamatprogrammā “Apvārsnis Eiropa” ir asociētas 19 trešās valstis, un jaunākie partneri ir Apvienotā Karaliste, Jaunzēlande un Kanāda. Asociētās valsts statuss nodrošina, cik vien iespējams, šo valstu pētniecības un inovācijas struktūrām tādas pašas tiesības un pienākumus kā ES dalībvalstu struktūrām.

Komisija aicina dalībvalstis, Eiropas Parlamentu un Padomi atbilstoši to attiecīgajai kompetencei apsvērt šos priekšlikumus un iniciatīvas un ciešā sadarbībā ar Komisiju veikt attiecīgus turpmākus pasākumus. Ņemot vērā ģeopolitisko vidi un tās radītās iespējas un riskus, būs jārīkojas stingri.

Eiropas ekonomiskās drošības stratēģijas īstenošana ir nepārtraukts process, kura pamatā ir rūpīga riska analīze un kura rezultātā tiek pieņemti mērķtiecīgi risku novēršanas pasākumi, ņemot vērā riska vides mainīgo raksturu. Tāpēc Komisija savlaicīgi un vajadzības gadījumā sadarbībā ar Augsto pārstāvi ierosinās papildu iniciatīvas stratēģijas īstenošanai.